

Estudi i edició crítica del proemi *Aquest llibre s'intitula*

Study and textual criticism of the proem *Aquest llibre s'intitula*

MIQUEL SABATÉ SOLÀ
mikisabate@gmail.com

Universitat Rovira i Virgili

Resum: Càrcer va ser un copista del segle XVII que va escriure un proemi en vers de gran interès per a l'estudi de la transmissió i la valoració de la poesia catalana del Barroc. Aquest proemi s'estudia en el present article des de dos punts de vista. En primer lloc, s'observa la seva importància de cara a comprendre la relació entre tres manuscrits miscel·lanis que ens han arribat fins avui en dia. Això ens aporta més elements per a la consideració del context dels poemes inclosos en aquests reculls, i ens pot ajudar a escatir l'autoria d'alguns poemes que romanen dubtosos. En segon lloc, el poema també és un testimoni força singular pel que fa a la consideració d'alguns autors de l'època per part d'un personatge coetani que, per tant, està deslligat de qualsevol judici posterior. Tot plegat ve complementat per l'edició crítica del poema, que havia restat inèdit fins ara.

Paraules clau: literatura catalana, poesia barroca, cançoners manuscrits, proemi, edició crítica.

Abstract: Càrcer was a copyist from the 17th century that wrote a proem in verse of great interest for the study of the transmission and the valuation of catalan poetry from the Baroque period. This article studies this introductory poem from two points of view. First of all, the article points out the importance of this poem in order to understand the relationship between three miscellaneous manuscripts that have survived into our present day. This gives us more elements for the consideration of the context for some of the poems included in these volumes, and it can also help us to establish the authorship of some of the poems that would otherwise remain unclear. On the other hand, this poem is also a singular artifact when it comes to the consideration of the authors of catalan baroque poetry by a contemporary author that is therefore removed from future judgement. All of this has been complemented with the edition of this poem, which had been unedited until now, by following textual criticism.

Keywords: catalan literature, barroque poetry, manuscripts, proem, textual criticism.

DATA PRESENTACIÓ: 30/04/2023 ACCEPTACIÓ: 04/05/2023 · PUBLICACIÓ: 12/06/2023

1. Un proemi adreçat al lector

L'objecte d'estudi d'aquest article és un poema que té com a primer vers «Aquest llibre s'intitula» i que ha arribat fins els nostres dies a través de tres testimonis: els manuscrits 80 i 1183 de la Biblioteca de Catalunya, i el 1139 de la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer. Es tracta d'un text adreçat, tal i com consta en la rúbrica de tots els testimonis, «Al lector». Aquest poema no es pot analitzar de manera aïllada, sinó que s'ha d'analitzar en relació amb la transmissió dels cançoners que el transmeten. Cal tenir present, per tant, que la transmissió de les obres de cada autor sovint no es feia de manera separada ni amb una autoria definitiva, sinó que un copista aplegava totes aquelles obres que considerava interessants en un sol volum que després podia deixar al seu cercle cultural o d'amistats. En el cas que aquí ens ocupa, a més, ens trobem que el compilador va formar part activa del recull: no es va limitar a simplement copiar les obres que li havien arribat, sinó que va decidir afegir diversos poemes de collita pròpia, un dels quals és el proemi estudiat aquí.

El valor literari del poema és discutible però l'interès del text rau en dues qüestions: fa palesa l'existència d'algun tipus de relació entre els pocs cançoners que el transmeten i ens proporciona la valoració que feia algú coetani dels autors recollits en aquests cançoners. Aquesta última qüestió no és menor, ja que permet veure grans lloances cap a autors que després van caure en desgràcia o que en l'actualitat són generalment desconeguts. En conseqüència, aquest proemi s'afegeix als arguments que diuen que no hi va haver cap buit entre Ausiàs March i Jacint Verdaguer, sinó que la tradició literària catalana va seguir el seu curs (com en qualsevol altra literatura), i que les persones del moment vivien la seva actualitat literària amb naturalitat.

2. Un compilador-autor i un volum miscel·lani

Durant el Barroc la poesia d'autor es transmet sobretot en compilacions fetes per diversos lletraferits dels territoris de parla catalana. Un d'aquests va ser un tal Càrcer, de qui no coneixem altra cosa que el seu nom, el qual, a més a més, pateix algunes alteracions als diferents manuscrits (p.e. *Carsèlio* o *Car.*). Tal i com descriu Rossich (2022: 238-239), segurament «Càrcer» responia al seu cognom i tots aquests derivats devien ser abreuaments o sobrenoms pastorals (com fa Fontanella amb *Fontano* o Garcia amb *Garven*). Sigui com sigui, Càrcer va compilar un conjunt de composicions i les va encapçalar amb el poema «Aquest llibre s'intitula» que, com veurem

més endavant, explica els continguts més destacats del volum. Aquest proemi es troba en tres testimonis diferents, que designo amb les inicials *B1*, *B2* i *VG*, i que són descrits més avall. El més antic és *VG* però no hi ha cap element que ens permeti afirmar que es tracta d'un volum autògraf, és a dir, transcrit pel mateix Càrcer.

La composició de tots tres volums és força diferent. D'una banda, en el volum de *VG* es feien constar un total de 371 composicions, que es distribuïen en tres parts. La primera part consistia en les obres dramàtiques de Fontanella i en un cinquantena de composicions poètiques del mateix autor. La segona part estava formada per un conjunt de Vicent Garcia gens menyspreable, d'unes 168 composicions (Rossich 2022: 261). Finalment, la tercera part estava formada per poemes anònims i composicions atribuïdes a una varietat d'autors: Terré, Nogués, Massanés, Minguella, Gualbes, Jofreu, etc. En aquesta última part, a més, destaca la presència d'altres poemes de Càrcer i de cinc poemes d'un autor anomenat Copons. Cap d'aquests poemes (ni de Càrcer ni de Copons) ha sobreviscut en qualsevol altre manuscrit que ens consti i, per tant, tampoc hi consten ni a *B1* ni a *B2*. Tal i com s'apunta: «El fet que aquests poemes [de Copons] no s'hagin copiat o conservat enlloc més fa pensar en una relació directa entre Càrcer i el poeta Copons, el qual podia haver heretat o adquirit el manuscrit» (Rossich 2022: 241).

La composició de *B1* és similar a la de *VG*, si bé primer exposa les poesies que atribueix a Vicent Garcia i després les de Fontanella, i amb l'absència notable de les obres dramàtiques d'aquest últim. Amb tot, el volum inclou gairebé la meitat de composicions en comparació amb *VG*. Per tant, el recull és força més breu, i això es nota també en els autors que ja tenien menys composicions a *VG*. Per exemple, *VG* reproduceix una desena de poemes de Terré, mentre que *B1* només n'hi atribueix quatre (que tanquen el volum). El cas de *B2* és completament diferent: només s'hi reporten una seixantena de composicions, i cap d'elles s'atribueix ni a Fontanella ni a Vicent Garcia (els autors principals dels altres dos manuscrits). Dels altres autors, sí que hi ha alguna composició, però encara se'n reporten menys que a *B1*. Seguint l'exemple de Terré, aquest manuscrit només li atribueix un poema. Ara bé, *B2* té un recull força notable de composicions d'Eura i de Gualbes, que són els autors amb més atribucions del recull i que, a més a més, són també els més tardans, ja que escriuen fonamentalment a principis del segle XVIII.

Pel que fa a la secció proemial, tots tres testimonis reproduïxen el proemi estudiat aquí però divergeixen en altres aspectes. El manuscrit més antic, *VG*, disposa el proemi després de l'índex de les composicions del llibre, i a continuació ja presenta les obres dramàtiques de Fontanella. En canvi, als altres testimonis, el proemi es veu acompanyat d'altres textos: catorze en el cas de *B1* i deu a *B2* (si també comptem «Aquest llibre s'intitula»). Un apunt remarcable en aquest sentit és el primer text de *B1*, que s'adreça en la rúbrica «Als apassionats del Dr. Vicens Garcia». Aquest text no es troba a *VG* però també es troba a *B2*, si bé d'una manera més extensa i a tall paròdic. Per exemple, en aquest text, la rúbrica de *B2* no reproduïx la de *B1*, sinó que s'adreça a «A Dn. Felip de la Crossa i de Collantina, capità general asnal i de la tormentera», referit després com a «protocego andant». A més, i malgrat que recull bona part del cos textual de *B1*, el text de *B2* presenta diverses variants importants. Per exemple, no empra algunes fórmules de cortesia com «molt senyors meus» i, sobretot, fa el text força més llarg afegint hipèrboles amb intenció satírica, com per exemple: «Nostra Senyora guardé la Persona de N.S. de fangs i pesta i lo il lumine que de n'esser lo que més desitja guardant-lo de clavegueres, pocs diners i de dones velles». També és destacable la signatura satírica que afegeix *B2* després del text: «Bautista Abat de Sodoma i Surla».

Els textos liminars amb voluntat paròdica a l'inici del manuscrit no són pas una particularitat de *B2*, sinó que també en trobem en altres manuscrits de l'època, tal i com recull Garcia Busquets (2019: 137).¹ Aquesta paròdia, a més, és una constant, que s'expressa en totes les aprovacions, advertències, i altres textos típics dels liminars que conformen la secció proemial de *B2*, amb textos carregats d'ironia i jocositat. Això contrasta amb *B1* en què el seu segon text és una «Protesta» per la qual es demana que no es malinterpretin hipèrbatons i altres artefactes poètics, afegint que s'han d'entendre des de la tradició poètica i sense menystenir «la Catòlica Veritat». Tanmateix, el conjunt de proemis de tots dos manuscrits coincideixen en fer una apologia de les poesies recollides en cada volum, malgrat la diferència en les composicions i els autors recollits en cada cas.

Com s'ha pogut comprovar, la composició de tots tres manuscrits és força diversa, i això també queda reflectit en el títol de cada volum. Aquesta és una qüestió que ja s'explora a Rossich (2022: 240) i, en definitiva, *B1* i *B2* acaben fent una barreja entre la sèrie de *VG* de *Curiositat catalana* i la sèrie del *Recreo*. De fet, tot i que *B2* no tingui «Curiositat catalana» al títol, sí que hi ha una notícia

¹Es dona notícia de fins a cinc altres manuscrits que presenten «poemes liminars amb intenció paròdica» (Garcia Busquets 2019: 137).

de la procedència d'aquests poemes en el títol del primer foli d'aquest manuscrit quan es diu que els poemes han estat recopilats per «certs curiosos».

Havent vist tot això, cal remarcar que la inclusió del proemi «Aquest llibre s'intitula» per part de *B1* i de *B2* és força paradoxal, ateses les composicions tan diferents dels manuscrits o veient com alguns dels autors referenciats no hi són presents. No obstant, els fets són innegables, i els copistes de *B1* i *B2* van transmetre també aquest poema. Una possibilitat seria que aquest poema tingués ja una certa tradició en volums que s'han perdut però que van servir de base per a *B1* i *B2*. D'altra banda, podria ser que els copistes volguessin exposar aquest poema que testimoniava un conjunt d'autors del segle XVII que havien tingut fama en el seu moment, independentment que no els arribessin gaires obres a ells mateixos.

Tot amb tot, s'ha de concloure que *B1* i *B2* beuen d'una mateixa tradició ja que, si bé hi ha una divergència notable entre bona part dels proemis recollits en tots dos volums, a banda del proemi en estudi, *B2* esmena un text coincident amb *B1* i li afegeix intencionalitat paròdica (una paròdia coherent amb la resta de textos preliminars d'aquest volum). A més a més, i només veient la inclusió del proemi «Aquest llibre s'intitula» en aquests manuscrits, cal concloure que *B1* i *B2* en última instància són hereus de *VG*. Ara bé, no podem afirmar una dependència directa: caldria trobar errors conjunts, per a això, i no en veig. Per tant, em sembla que tot el que es pot dir és que se succeeixen en el temps, però no sabem quants ni quins testimonis, avui perduts, pot haver-hi entre ells.

3. Una proposta de canonització

Una cosa que crida l'atenció del poema de Càrrec és que no explica tot el contingut del recull, sinó que destaca el fet que inclou poesies dels que considera com els cinc grans autors del seu temps: Fontanella, Terré, Nogués, Garcia i Massanés. És força sorprenent que *B2* faci les mencions a Fontanella i a Vicent Garcia, ja que no inclou cap poema d'aquests dos autors. A més, de Fontanella es fa una referència clara a la *Tragicomèdia pastoral d'amor, firmesa i porfia*, però aquesta obra és absent a *B1*, mentre que *VG* ens n'ofereix un testimoni complet. Per tant, només veient aquests dos autors ja podem afirmar que tant *B1* com *B2*, que, val a dir-ho, són més tardans que *VG*, o bé no comprenen les al·lusions del poema o bé el copien sense preocupar-se gaire per la seva correspondència amb el contingut final del volum que estan preparant.

Les referències de Terré i de Massanés són interessants a l'hora d'establir quins eren els motius pels quals aquests autors havien destacat, però no ens ajuden gaire en la qüestió d'establir més relacions a nivell ecdòtic o contextual: tots tres manuscrits reporten diversos poemes d'aquests autors i el proemi no entra gaire en detalls. La referència de Nogués és problemàtica, ja que *VG* només li atribueix un poema, «Cruel entra lo desembre»,² present tant a *B1* com a *B2*, però aquest poema no es correspon amb el de l'estrofa dedicada a Nogués dins el proemi, que fa una referència explícita de «Dolcíssim Redemptor meu» i que *VG* no reporta (i *B1* sí). La intenció d'aquesta descripció de Nogués a *VG* queda, per tant, sense resoldre, i tant es podria tractar d'un comentari d'un poema que al final no va incloure en el volum, com d'una descripció general que li suscita el poeta, o bé que *VG* no és el recull original i el copista no va transmetre els poemes de Nogués que atorgarien més sentit a l'estrofa del proemi.

També cal parlar d'aquells poetes que no es tracten en aquest poema, deixant de banda els poemes anònims. Entre aquestes absències destaquen fra Agustí Eura i Joan de Gualbes. El cas d'Eura és força paradigmàtic perquè no consta a la taula de *VG*, mentre que tant *B1* com *B2* atribueixen poemes a aquest autor. Això ja ens dona indicis de la datació de *VG*, segurament anterior a *B1* i *B2*. És a dir, seria un cançoner compilat abans que Eura comencés a ser un poeta destacat. El cas de Gualbes és lleugerament diferent ja que tots tres manuscrits atribueixen algun poema a aquest autor. Ara bé, en el cas de *VG* l'únic poema atribuït a Gualbes és *Andròmeda infeliç*, que no es troba ni a *B1* ni a *B2*, i que en l'índex de *VG* es mostra clarament com un afegitó posterior. Resseguint la numeració, a més, es pot comprovar que aquest seria l'últim poema de *VG*. Tot plegat és coherent amb la datació donada a Rossich (2022: 241-242) i evidencia que Gualbes no formava part dels autors presents en la compilació original, probablement per la mateixa raó que Eura: són poetes posteriors.

Ara bé, i a banda de consideracions en la relació dels manuscrits, el proemi també és remarcable perquè ens ofereix un breu comentari de la poesia del moment de Càrcer. En aquest sentit, sorprèn el tracte d'igualtat que dona a cada autor. Així, el poeta no parla d'autors més reeixits ni de menors, sinó que els iguala a tots com a autors dignes de ser lloats i els concedeix exactament el mateix espai dins el seu poema: una dècima a cadascun. I els contraposa de manera simpàtica amb ell mateix, com en els versos 81 i 82: «Llegidor que llegiràs / aquestes dècimes males». Aquest esperit es pot veure en tot el poema, i fent una lectura crítica del mateix es confirma, amb deficiències

²Atribuït avui en dia a Fontanella, no sense alguns dubtes (Valsalobre 2019: 53-55).

com rimes irregulars, combinant a vegades consonància amb assonància, o utilitzant la mateixa paraula en la rima (vegi's com utilitza «fama» en els versos 27 i 30). Sigui com sigui, la intenció és clara: Càrcer és un novell en la poesia però sap apreciar els grans poetes del seu temps, i per això els col·lecciona en un volum.

És evident, per tant, que, des del punt de vista d'algú que viu durant el segle XVII, no hi ha cap *Decadència*, ni autors que mereixin ser reprovats per cap qüestió, sinó que es pot establir un cànon perfectament viable dins del Barroc català. Així, Càrcer vol descriure breument cada poeta i ressaltar alguna de les seves qualitats, els gèneres conreats i alguns exemples particulars (com la menció de la *Tragicomèdia pastoral d'amor, firmesa i porfia* de Fontanella).

D'altra banda, Càrcer també nombra uns «altres homes que han escrit» (v. 72). En un principi es podria pensar que s'està fent una consideració sobre la vàlua poètica dels autors que no s'han nomenat. Ara bé, més aviat sembla una manera d'agrupar un seguit de persones dels quals només es transmet un parell de poemes. Altra vegada, es podria considerar que el fet d'aplegar tan poques composicions d'aquests autors és una manera implícita de fer una valoració de les seves dots poètiques, però és una qüestió que es difumina i queda en dubte si tenim en compte la transmissió sovint atzarosa de les composicions de l'època. Dit d'una altra manera, podria ser que simplement l'autor del volum hagués afegit, per exemple, tres composicions de Jofreu, no perquè tingui una mala opinió del poeta, sinó perquè aquestes són les úniques composicions de les de l'autor que li van arribar. Una altra possibilitat és que Càrcer fos conscient que aquests autors potser no eren tant coneguts pels seus coetanis com els cinc que destaca. Ara bé, com a mínim va voler fer una valoració general, apuntant que «esmolau-vos bé les dents / i preneu manteniments / si no us voleu desmaiar» (v. 78-80). Això, al meu parer, ens dona una pista que l'opinió que tenia d'aquests poetes no era pas dolenta.

Com a conclusió, el proemi de Càrcer és important per diversos motius. Primer de tot, ens ofereix l'oportunitat d'analitzar la relació entre tres manuscrits importants del Barroc català. Aquests manuscrits, malgrat hi hagi divergències clares tant en les seccions preliminars com en la composició pròpia dels reculls (amb textos i voluntats diferents), acaben reproduint aquest mateix proemi.

Aquest és un poema, a més, que té problemes amb el sentit d'algunes estrofes si considerem el contingut de tots tres manuscrits. Per exemple, la composició esmenta a Garcia i a Fontanella però aquests autors no apareixen a B2. També s'han trobat problemes amb Nogués, amb referències

dins el proemi que no es corresponen amb els poemes transmesos ni per B2 ni per VG, el més antic. Això fa pensar que, o bé s'han omès poemes d'una manera força atzarosa, o bé VG no és el recull original i el copista no va transmetre els poemes de Nogués que atorgarien més sentit a aquesta estrofa del proemi. Per tant, no s'ha de desestimar la possibilitat que VG no fos la compilació original.

Per acabar, podem afirmar que aquest poema ens permet fer un cop d'ull a la tradició literària sense els prejudicis que es poden tenir avui en dia. Dit d'una altra manera, podem llegir una valoració coetània dels autors d'aquest període que no passa pel sedàs d'entendre el moment com una època suposadament fosca, sinó que ho fa des de la normalitat de la crítica literària que podem tenir avui en dia dels autors que ens són contemporanis. És, per tant, un exercici molt transparent de la visió d'aleshores i ens permet observar quins autors s'hi destaquen i per quins motius.

4. Sobre aquesta edició

Com ja s'ha avançat, el proemi ha arribat fins als nostres dies en tres testimonis: B1, B2 i VG.

B1 correspon al Ms. 80 de la Biblioteca de Catalunya, Barcelona. És un recull de poemes datable de la segona meitat del segle XVIII que agrupa els poemes per autors. És un volum en paper (220 x 155 mm), folis 1 + f. 1-198 en llapis (antiga: p. 1-349) + 1, a tota pàgina i a dues columnes, amb enquadernació en pergamí i lligat amb cordill. Cada plec (n'hi ha nou) està separat per dos folis en blanc. El llom, en teixell, indica «*Vicens Garcia. Curiositat catalana*». Es conserva el comprovant de subscripció a la impremta de 1878. Ha estat descrit, entre d'altres, per Valsalobre (1998: 224).

B2 correspon al Ms. 1183 de la Biblioteca de Catalunya, Barcelona. És un recull de finals del XVIII i principis del XIX, no més tard del 1805 tal i com es pot comprovar en la datació explícita d'alguns dels seus textos del final. És un volum en paper (302 x 209 mm), 509 pàgines (261 fulls); 32 cm. Hi manquen les pàgines 488, 489 i els darrers fulls. L'enquadernació és en pergamí i al llom hi diu «*Papeles Varios Año 1803*». A tota pàgina i a dues columnes en el cas dels poemes. Ha estat descrit per Valsalobre (1998: 226-228), entre d'altres.

Utilitzo les sigles *VG* per al Ms. 1139 de la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú, seguint, així, la proposta de Rossich (2022). Aquest era un volum molt important pel que fa al nombre de les composicions que aplegava, malgrat que se n'ha perdut la major part: avui en dia només se'n conserva, en aquest ordre, l'índex (amb atribucions), el proemi de Càrcer, la *Tragicomèdia pastoral d'amor, firmesa i porfia*, i un llarg fragment de *Lo Desengany*. Pel que fa a la datació, es conclou que «l'origen de la compilació és més de finals del segle XVII que no pas de principis del següent» (Rossich 2022: 243-244). És el manuscrit que va servir de base per a la còpia que va fer Salvador Mestres per a la Reial Acadèmia de Bones Lletres l'11 de març de 1859, la qual he abreujada amb les sigles *CC*. No he utilitzat *CC* en l'edició crítica per ser una còpia directa de *VG*, si bé és interessant indicar que, com a mínim pel proemi en qüestió, *CC* presenta errors de còpia força clars i les lliçons de *VG* són més solvents que les de *CC* en les seves variants. Per exemple, en el vers 13 *CC* pren la lliçó «Per aixó, per domo Déu (*)», que aclareix a peu de pàgina: «Italianismo, per *Dómene Dio*, por el Señor Dios, ó por Dios nuestro señor». Veient els altres tres testimonis, aquesta interpretació és del tot errònia, i hauria de ser: «per això, perdon-m'ho Déu». Per tant, es demana perdó de manera explícita i no és cap italianisme. També trobem versos com el 16 en què *CC* dona un vers hipomètric a no ser que es forci una dièresi, cosa que no passava a *VG*. Tot plegat s'afegeix a tots aquells errors que Rossich (2022: 243-244) ja apuntava en altres aspectes d'aquest opuscle.

Havent resseguit la transmissió dels manuscrits que transmeten el proemi, ja es pot presentar la seva edició crítica. Els criteris d'aquesta edició es basen en els exposats a Rossich (2006: 25-36). D'acord amb aquests criteris, regularitzo les *aa* i les *ee* en posició àtona (*faltas > faltas*), aplico les normes d'accentuació vigents (*Arabia > Àrabia*), apostrofo quan calgui (*se intitula > s'intitula*), però no ho faig quan fer-ho suposi incórrer en problemes mètrics (com en el vers 32 entre «de» i «eterna») i, en general, aplico les normes d'ortografia vigents, la separació de mots actual i l'ús del guionet (*perdonmo > perdon-m'ho*). Preservo la forma del mot *ab*, «una articulació que ha pogut sobreviure fins avui i que tradicionalment era considerada l'única correcta» (Rossich 2006: 27), com també preservo la forma *lo* allà on no hi hagi una elisió atès que, a banda de ser vigent avui en dia en alguns dialectes, corregir-ho per l'article literari (*el*) a més podria suposar alguns problemes mètrics (p.e. vegi's l'elisió necessària entre «lo» i «avis» en el vers 48).

Al lector. Dècimes

Aquest llibre s'intitula
Curiositat Catalana.
Bé podrà, de bona gana,
4 llegir-lo tothom qui vulla
que no serà poc que culla
lo que dintre està comprès,
o bé que or d'Aràbia és;
8 a voluntat vos mourà
de voler-li llançar mà
i direu: «Que calent és!».
Censurarà lo podrit
12 si és llarg o curt de peu.
Per això, perdon-m'ho Déu,
que em sap greu d'haver-ho dit,
puix sempre he trobat escrit
16 que en l'obra més perfeta
sempre té una falteta
si un home no la fa,
i així posa-hi la mà
20 i serà cosa discreta.
Mirau, llegidors discrets,
quines faltes enclourà
lo llegidor que veurà
24 de Fontano los sonets:
si seran bons los versets
de sa musa catalana
que li dona eterna fama
28 ab les guerres del Besòs,
del Llobregat, los amors,
i del dramàtic, la fama.

4 *vulla*: vulga, vulgui.

12 *pen*: «Grup de síl·labes que es pren com a unitat mètrica del vers, sobretot en la literatura grega i llatina» (DCVB, s.v. *peu*). No obstant, *peu* fa referència a un poema, però el subjecte de l'oració sembla més aviat el volum (subjecte que s'arrossega de l'estrofa anterior). Per tant, o l'estrofa anterior ha arribat deturpada, o hi manca una estrofa que faci referència al poema en si, o es tracta d'una ocasió en què la destresa poètica de l'autor queda coixa, cosa que tampoc es pot descartar.

16 *perfeta*: aquí *perfecta*, potser jugant amb el sentit de l'*obra* de Déu (i per això es disculpa en els versos anteriors).

15-20 És a dir, excusa qualsevol qüestió censurable a la imperfecció de l'obra humana.

24 *Fontano*: pseudònim de Francesc Fontanella (1622 - 1681), autor més destacat de la segona generació del Barroc català, autor d'unes tres-centes poesies i dues obres de teatre en vers.

28-30 Referències a la *Tragicomèdia pastoral d'amor, firmesa i porfia*, una de les obres dramàtiques que ens han arribat de Francesc Fontanella que narra les rivalitats entre grups de pastors del Besòs i del Llobregat.

32 Si ab lo satíric topau,
Terré de eterna fama,
no direu si és peu o cama
si per cas lo rosegau,
jo sé que serà dur clau
36 per clavar-lo en cosa dura,
si el llegidor per ventura
no se acerta ab la peça,
que aleshores ab gran pressa
40 trobarà la macadura.
De Nogués què en voleu dir?
Que no és estat bon poeta?
Jo sé que per l'estafeta
44 un romanç ne vaig llegir,
sens molts que us faré podrir
si els havia de comptar,
que sols vull assegurar
48 que en l'*Avis per a la mort*
hi ha fet un romançot
que ab altres pot igualar.
Lo Rector de Vallfogona,
52 dit Garceni lo pastor,
de Catalunya és honor
i d'Apol·lo té corona.
Sols vos dic que és cosa bona
56 la lira que està tocant
en est llibre tan galant,
que encara que és mal fargat
se pot tenir amagat
60 per los que l'estan amant.

32 *Terré*: Joan Terré (primera meitat del segle XVII), membre del braç militar de Barcelona i poeta del qual ens han arribat una dotzena de poemes.

40 *macadura*: «Contusió; alteració produïda en un cos per un cop o pressió violenta» (DCVB, s.v. *macadura*).

33-40 És a dir, cal anar amb compte amb Terré i les seves afilades sàtires.

41 *Nogués*: Rafael Nogués (primera meitat del segle XVII), professor de la Universitat de Barcelona i del qual ens han arribat algunes composicions.

43 *estafeta*: «Correu que va a cavall d'un lloc a un altre» (DCVB, s.v. *estafeta*). És a dir, que el text li devia arribar per correu.

48 *Avis per a la mort*: és el poema de Nogués «Dolçíssim Redemptor meu», inclòs en el recull *Avisos para la muerte* de Luís Ramírez de Arellano.

51 *Rector de Vallfogona*: Francesc Vicent Garcia (1579-1623), el primer gran escriptor de la literatura catalana barroca.

52 *Garceni*: pseudònim arcàdic del Rector de Vallfogona.

54 La corona de llorer era un símbol d'Apol·lo i un reconeixement a la destresa poètica. Aquest vers també podria fer referència al famós sonet de Vicent Garcia de rúbrica «Queixa's l'autor de l'abundància de poetes» en què el poeta satiritza l'abundància de poetes descrivint l'esgotament de les muses per tal de confeccionar corones de llorer.

58 *fargat*: «Treballar en la farga» (DCVB, s.v. *fargar*). És a dir, l'autor no acaba d'estar satisfet amb la col·lecció d'obres que ha fet pel volum.

55-60 És a dir, que malgrat les deficiències del volum, els amants de la poesia de Vicent Garcia podran estar-hi satisfets.

Oh, gran hèroe en poesia!
Oh, opòsit del discret!
Oh, Massanés! Puix has fet
64 en Catalunya Talia
uns versos que ab fantasia
podran eixir on n'hi haja
i confiant d'una plaja
68 a bé que tinguen tormenta
que la llengua mal dienta
com són més bons, menos calla.
Enserra est llibre curiós
72 altres homes que han escrit
i en nostre llenguatge han dit
lo que no han fet més de dos:
cada un porta son os.
76 Allà va, a la fi serà,
que si el voleu rosegar
esmolau-vos bé les dents
i preneu manteniments
80 si no us voleu desmaiar.
Llegidor que llegiràs
aquestes dècimes males:
mira, no són regulades,
84 per això perdonaràs,
mil faltes hi trobaràs;
però qui fa lo que pot
no resta pas per Janot
88 i per 'xò prec-te humilment
que vullas ser pacient
en voler-ho llegir tot.

62 *opòsit*: oposat, contrari.

63 *Massanés*: Antoni Massanés (segona meitat del s. XVI - 1643), canonge de la catedral de Tarragona i autor d'una desena de poemes.

64 *Talia*: una de les muses que acabà inspirant la comèdia i més tard la poesia bucòlica. Aquí, per tant, «fer en Catalunya Talia» vol dir haver reeixit en la poesia.

67 *plaja*: platja.

71 *Enserra*: «Tancar, encloure» (DCVB, s.v. *enserrar*). | *curiós*: referència al títol del volum.

83 *regulades*: el poeta es torna a excusar de la qualitat del poema dient que no s'ajusta al nivell de la poesia dels autors suara esmentats.

87 *Janot*: «diminutiu de Joan de connotacions pejoratives, usat sovint com a apel·latiu d'home feble i cornut» (Rossich & Valsalobre 2006: 145).

88 *prec-te*: et prego.

Poema introductor i d'un volum en què s'inclouen autors de renom del Barroc català. L'autor referencia els cinc principals poetes continguts en el volum i destaca les qualitats de cadascun d'ells. El poeta reserva la penúltima dècima per elogiar tots aquells autors que no s'han mencionat explícitament en la resta del poema, es disculpa per no estar a la mateixa alçada que els poetes esmentats i demana al lector que sigui pacient en la lectura del volum perquè l'ha confeccionat com ha pogut.

Testimonis: B1 f. 3-3v; B2 f. 9-9v; VG 1-1v

Mètrica: Dècimes (abbaaccddc)

Rúbriques: Al Lector // Advertencia del qui ha recopilat aquest llibre intítulat Curiositat Cathalana dels Autors, y sas obras, ô Poesias ques tro-ban continuadas en ell. Decimas B1 | Al Lector. B2 | LIBRE COMPOST PER DIFERENTS AUCTORS CATALANS EN VERS Y EN PROSA AL LECTOR // *Desimas VG*

Manuscrit base: VG

Variants: 4 qui VG B2] que B1 || 5 que VG B1] y B2 || 7 o bé B1 B2] ab VG || 9 voler-li VG B2] voleri B1 || 14 greu VG B2] mal B1 || 16 que en VG B2] que B1 || 17 té VG B1] se troba B2 || 18 si VG B2] quant B1 || 19 posa-hi VG B2] que y posi B1 || 25 versets VG B2] sonets B1 || 27 que VG B2] que li B1 || 31 satíric VG B2] saric B1 || 32 Terré VG B1] A terré B2 || 34 rosegau VG B2] arrosegau B1 || 35 jo VG B2] ja B1 || 36 en B2 VG] a B1 || 40 trobarà VG B2] topará B1 || 41 que en VG B1] que B2 || 45 que us faré podrir VG] que us faré podir B2] quem faria pudrir B1 || 48 que en lo VG B1] quens los B2 || 50 pot VG B2] se pot B1 || 53 honor VG B1] honros B2 || 60 que l'estan VG B2] qui l'estan B1 || 66 on VG B1] ahont B2 || 68 a VG B2] et B1 || 70 bons menos VG B2] bonas mes B1 || 71 Enserra VG B2] Encara te B1 || 74 lo que no han fet més de dos VG B2] Mil vituperis mil llaos; B1 || 80 no us B1] no VG B2 || 83 regulades VG B2] regaladas B1 || 84 per això VG B2] y perço B1 || 86 que pot VG B1] qui pot B2 || 89 ser VG B2] esser B1

Notes a les variants:

* *Rúbrica:* la rúbrica de VG està barrejada amb el títol del volum sencer i es fa difícil discernir on comença exactament la rúbrica real del poema. És per això que edito «Al Lector», que és la part final del text i concorda amb la resta de testimonis.

* v. 7: edito la variant de B1 i B2 per tenir més sentit en el si del poema.

* v. 30: el manuscrit base escriu «darmatic» en comptes de «dramatic» com fan la resta de testimonis. No el comptabilitzo com una variant.

* v. 32: en realitat s'ha fet un refós de les dues variants. D'una banda, s'agafa «Terré» de B2

perquè en la realitat *VG* i *B1* confonen el cognom per «Ferré». Ara bé, de *VG* i *B1* es treu la supressió de la preposició inicial que fa *B2*. Això ens obliga a fer un hiat un pèl forçat entre «de» i «eterna», però a nivell gramatical té més sentit.

* v. 80: edito la variant minoritària de *B1* perquè no divergeix gaire del manuscrit base i gramaticalment té més sentit.

Sobre l'elecció del testimoni base: El testimoni *B1* té dues errades clares (una repetició del vers anterior en el vers 25, i el vers 50 el fa hipermètric) i a més a més està en clara minoria si el comparem amb *B2* i *VG* en moltíssimes variants. És per això que aquest testimoni no es pot considerar com a base. A partir d'aquí, ni *VG* ni *B2* tenen errors evidents. Ara bé, *VG* només té una variant única (el vers 7) i tampoc és gaire divergent amb la resta de testimonis, mentre que *B2* té més variants úniques (versos 5, 17, 32, 41, 53 i 86). Finalment, cal tenir en compte, tal i com s'ha exposat durant l'article i s'analitza a Rossich (2022), que *B1* i *B2* són posteriors a *VG* i que clarament *VG* va influir en la resta de manuscrits. És per tot això que el testimoni que agafo com a base és *VG*.

Bibliografia

- Garcia Busquets, A. (2019). "Els poemes laudatoris als liminars", dins Zaragoza, V. / Valsalobre, P. (eds.) *Fontanella polièdric: poesia barroca i transmissió*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans i Universitat de Girona, pp. 135-147.
- Rossich, A. (2006). "Criteris d'edició", dins Rossich, A. / Valsalobre, P. (eds.) *Poesia catalana del barroc. Antologia*, Belcaire d'Empordà, Edicions Vitel·la, pp. 25-36.
- Rossich, A. (2022). "Reconstrucció del cançoner Curiositat catalana (final del s. xvii)", *Revista de Cancioneros Impresos y Manuscritos*, 11, pp. 235-263.
- Rossich, A.; Valsalobre, P. (2006). *Poesia catalana del barroc. Antologia*, Belcaire d'Empordà, Edicions Vitel·la.
- Valsalobre, P. (1998). *Fra Agustí Eura (1684-1763). Obra poètica (assaig d'edició crítica)*, tesi doctoral dirigida per Albert Rossich, Girona, Universitat de Girona.
- Valsalobre, P. (2019). "Poemes d'atribució dubtosa", dins Zaragoza, V. / Valsalobre, P. (eds.) *Fontanella polièdric: poesia barroca i transmissió*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans i Universitat de Girona, pp. 49-73.